

ПОТРЕБИ ОСОБИСТОСТІ В САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Литвинчук О. В.

кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук
Житомирський державний технологічний університет

Потреби людини виступають важливими мотивами для її повсякденної діяльності. Це пояснюється тим, що будь-яка потреба – це завжди суперечність між тим, що людина має, і тим, до чого вона прагне.

Потреби людини так само різноманітні, як різноманітна її суспільна та індивідуальна діяльність, яка, власне, є відображенням тих різноманітних суспільних відносин, у яких перебуває людина. Разом з тим, на нашу думку, всі потреби людини, очевидно перебувають у певній кореляції – координації та субординації. Одні потреби виступають базовими для людини, інші – ні.

Розглянемо найбільш важливі сутнісні властивості потреби особистості в самореалізації. До них віднесемо полівалентність, заміщення та кумуляцію. Полівалентність означає, що вказана потреба, на відміну від інших конкретних потреб людини, фактично не володіє об'єктом. Тобто її об'єктом може бути будь-що. Як зазначає М. Михайлов, «її специфіка полягає в тому, що на відміну від інших потреб вона «не знає» заданої об'єктивної направленості» [1. 166]. З цього випливає, що потреба в самореалізації може бути задоволена багатьма шляхами, різноманітними об'єктами матеріальної та духовної дійсності, у різній по-

слідовності. Адже людина – істота багатогранна, її саморозгортання – це процес з багатьма складовими.

Полівалентність потреби особистості в самореалізації характеризує її своєрідну кочувальну суть. Вона рідко залишається на одному місці, «прив'язується» до одного об'єкта. Єдиним її зв'язком виступає всезростаюча і всезагострююча суперечність життєдіяльності особистості між тим, ким є дана особистість, і тим, ким вона хоче бути, ким вона себе бачить.

Говорячи про феномен заміщення як важливої сутнісної властивості потреби в самореалізації, зауважимо, що заміщення означає те, що вказана потреба може проявлятися через будь-яку іншу потребу людини. Питання полягає лише в тому, яка з конкретних потреб людини в даний момент найкраще відповідає своїм змістом потребі в самореалізації людини. Таким чином кочівний характер особистості проявляється у своєчасному «виборі» людиною нової потреби з метою найбільш повного саморозкриття. Згадуваний вище М. Михайлов місце та роль потреби в самореалізації в структурі потреб людини визначив так: «Оскільки будь-яка діяльність – завжди спосіб задоволення певних конкретних потреб, то задо-

волення потреби в самореалізації є в той самий час задоволенням цих конкретних потреб. Таким чином, якщо продовжити порівняння системи потреб особистості з багатопверховим будинком, де кожен поверх – суперечність певних потреб, то потреба в самореалізації буде «ліфтом», який курсує між поверхами. В залежності від того, у задоволенні яких потреб здійснюється самореалізація особистості (на якому поверсі зупиниться «ліфт»), ми можемо судити про направленість соціальної орієнтації особистості» [1, 167].

Як полівалентна в своїй сутності й здатна до постійного процесу заміщення, потреба в самореалізації особистості виявляє одночасно і свою кумулюючу суть. Тут важливо розуміти її як своєрідний фон усієї структури людських потреб особистості. Потреба особистості в самореалізації – це певний синтез усіх потреб людини, інтегральна величина її як потенційних мотивів, так і перспективних можливостей. Звідси випливає, що кожного разу, «зупиняючись» на конкретній потребі, здійснюючи процес заміщення і реалізуючи ознаку полівалентності, потреба в самореалізації мобілізує всю систему потреб на певний об'єкт матеріального або духовного світу. Таким чином людина, актуалізуючи власну потребу в самореалізації, багаторазово посилює її гостроту за рахунок мобілізації всієї системи потреб. Як зазначає В. Муляр, «кумуляція пов'язана з багатогранністю мотивації всякого виду людської діяльності, де індивід

задовольняє цілий ряд власних потреб. Домінантна серед них містить в собі основний зміст потреби в самоздійсненні особистості. Задоволення цієї ведучої потреби одночасно «знімає» напруженість інших потреб індивіда [2, 135].

Отже, можемо стверджувати, що потреба в самореалізації відіграє ключову роль у життєдіяльності людини. Це зумовлено тими сутнісними ознаками вказаної потреби – полівалентністю, здатністю заміщення, кумуляцією, які в сукупності надають цій потребі статусу визначальної в усій структурі потреб людини, а також в усій системі мотивацій. Наявність сформованої потреби в самореалізації дає можливість людині здійснювати гнучку життєдіяльність. Індивід, що володіє потребою самореалізації, обов'язково мобілізує всі свої потенції задля збереження власного «Я».

Роблячи висновок, зауважимо, що самореалізація особистості завжди здійснюється за внутрішньою потребою. Вона є доміантною в системі усіх потреб індивіда. Її найважливішими сутнісними ознаками є полівалентність, заміщення та кумуляційний характер. Інтегральний їх зміст полягає в тому, що потреба особистості в самореалізації може бути задоволена завдяки іншим, практично всім потребам індивіда, заміщувати їх, а також акумулювати в собі концентрований потенціал системи потреб і спрямовувати в ту сферу життєдіяльності індивіда, у якій цей потенціал отримує найбільшу практичну реалізацію.

Література:

1. Михайлов Н. Н. Социализм и разумные потребности личности / Николай Николаевич Михайлов. – М.: Политиздат, 1982. – 191 с.
2. Муляр В. І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз) / Володимир Ілліч Муляр. – Житомир : ЖІТІ, 1997. – 214 с.